



Lezers aan het woord

Jagers beschikken over een schat aan informatie over de jachtpraktijk en alles wat daarmee samenhangt, zoals bijvoorbeeld levenswijze en gedrag van het wild, bejagingsmethoden, jachtoerusting en biotoopverbetering. In deze rubriek nodigen we u uit om uw kennis, maar ook uw ervaringen, meningen en suggesties te delen met de andere lezers van dit blad. Regelmatig plaatsen we in De Nederlandse Jager een stelling of vraag waarop u via praktijktips@knjv.nl kunt reageren. De redactie schrijft vervolgens op basis van uw reacties een artikel.

Biotoopverbetering

We vroegen u naar tips voor slimme manieren van biotoopverbetering in landbouwgebieden waar alles om agrarische productie draait. Aan deze oproep gaven vele leden gehoor, we konden rekenen op een grote diversiteit aan reacties. *Guido Groeneweg* wijst ons op de beperkte ruimte voor biotoopverbetering in het Nederlandse landschap: 'De gronden zijn veel te duur om het aan leuke dingen te verkwanselen, hoe spijtig dat ook is. De wereld draait nou eenmaal om geld.' *Walter Wind* refereert aan Groot-Brittannië, waar men in de landbouwgebieden de wildbiotoop in stand weet te houden door ieder weggetje, beek, geul en slenk te benutten als dekking of wildakker. De belangrijkste vragen rond biotoopverbetering zijn natuurlijk: waar vinden we de ruimte? Wat kunnen we daar het beste mee doen en hoe betalen we dat?

Fauna-akker

Teun van der Vegt van Stichting Beheer Natuur en Landelijk

gebied (SBNL) stelt dat de grootste winst voor het wild ligt bij de aanleg van verspreid liggende wildakkertjes of akkerranden. 'Dit soort biotoopverbetering is alleen mogelijk als er een goede verstandhouding met de grondeigenaar is. Bij de aanleg van een fauna-akker moet rekening worden gehouden met de ligging, de grondsoort en de vochthuishouding van de akker. De akker moet snel en gemakkelijk bereikbaar zijn voor wild, er moet ook de nodige rust zijn. Een fauna-akker midden in een open stuk land is minder effectief dan wanneer deze aansluit bij dekkinggevend begroeiing als struiken en bos. Het is beter meerdere kleine akkers verspreid in een gebied te hebben ("stapstenen") dan één grote fauna-akker.' Volgens Van der Vegt (SBNL) kan met het maaien van de fauna-akkers het best worden gewacht totdat de eenjarige planten zaad hebben gevormd. Het maaisel moet vervolgens vier tot vijf dagen blijven liggen voordat het wordt afgevoerd, dit om het zaad te laten uitvallen. 'Maai wel minstens 10 cm hoog, op die manier worden de rozetten gespaard en is er in de winter

nog enige dekking. Bloemenmengsels bestaan doorgaans uit inheemse soorten die het beste gedijen op schrale grond, bemesting is dus niet nodig. Indien de oppervlakte het toelaat, laat dan een deel van de akker volledig met rust. Overjarige grassen zullen hier de overhand krijgen, wat van belang is voor de nestbouw van patrijzen. Door de akker eens in de drie tot vijf jaar in te zaaien, voorkomt men volledige vergrassing. Er zijn diverse speciale faunamengsels in omloop, zoals mengsels met bijvoorbeeld nadruk op granen, koolsoorten, zaadvorming of insectenbezoek.'

Veel akkerbouwers gruwen bij het idee van ecologisch bermbeheer. De kans op verspreiding van onkruid is in hun ogen te hoog en het gaat ten koste van de opbrengst. Probeer de hoeken van de kopakkers te reserveren voor verruiging. Zorg wel voor een autochtoon kruidenmengsel, zodat geen uitheemse bloemenzee ontstaat! (Frans Schellekens)

Randen

Cep Smeets: 'Kijk in het veld naar percelen welke een 'geer' hebben: een gedeelte van een perceel dat overblijft nadat het denkbeeldige rechthoekige deel ervan is geknipt. Vaak is dit voor de landbouwer niet interessant om te bewerken, vooral als het een klein driehoekje is. Veel bewerkingen moeten hier door de landbouwer dubbel worden gedaan en bij de oogst gaat een groot gedeelte verloren. Vraag aan de betreffende landbouwer of tegen een kleine vergoeding een wildmengsel mag worden ingezaaid.' *Rini Smits* van SBNL vult aan: 'Bij grasland kan zo'n met rust gelaten overhoekje dienen als kraamkamer voor het haas. Niet maaien voor augustus geeft extra dekking.'

Rene van den Hoogen geeft aan dat de agrarische machines steeds groter en hoger worden, waardoor hij steeds vaker gevraagd wordt om overhangende takken nog net iets hoger op te snoeien. Dit kan een reden zijn om de overschaduwde bosrand in te richten met een faunarand. *Rini Smits* (SBNL): 'Een alternatief, uiteraard in overleg met de eigenaar, kan een aangepast bosrandenbeheer zijn. Hierbij wordt de beplanting de eerste 5 á 10 meter, en soms zelfs nog meer, zodanig afgezet dat het loofhout weer jong schot vormt. Op die manier ontstaat een geleidelijke overgang van akker/weiland naar bos. Juist dit soort randen zijn attractief voor tal van vlindersoorten, die een belangrijke rol vervullen in de voedselketen. *Gerben Heslinga* wijst ons op het vrijwillig randenbeheer van boer Hessel Agema uit Kollumerpomp: de randen worden niet



Foto: Gerben Heslinga



Foto: Gerwen Pelgrum

bemest en pas later met de tweede snede meegemaaid. Resultaat is een hele goede hazenstand en 60 paren grutto's op 100 hectare. De opbrengst van de randen is een prima aanvulling op het eiwitrijke menu van de koeien en draagt bij aan een betere penswerking.

Maaipaden

Charles Steenstra en *Hans Kalter* wijzen op de gigantische lengte en oppervlakte van maaipaden langs de sloten. Voor zover deze paden niet worden gebruikt als wandelroute of intensief onderhoud vergen, zouden zij ingezaaid kunnen worden met een wildmengsel. *A. Teutelink* stelt voor om hier en daar 100 meter van het maaipad niet kort te maaien, de



Foto: Hans Kalter

volgende keer laat je dan weer een ander stuk liggen. Je krijgt hierdoor meer dekking in het gebied, zonder dat onkruid kans krijgt om zaad te verspreiden.

Johan van Nieuwenhuizen vult aan dat veel boeren, waaronder hijzelf, tegenwoordig een eigen klepelmaaier hebben waarmee niet alleen in het voor- en najaar - vaak door het Waterschap verplichte momenten - de slootkanten worden

'We hebben in Drenthe een zeer gevarieerd veld waar we al jaren voerakkers aanleggen, deels met steun van de overheid. Ook leggen we langs bosranden vaak overranden aan en zaaien we, om dekking voor het wild te creëren, groenbemesters in op geogste graanpercelen. Het grootste probleem voor de wildstand in ons jachtveld is de predatiedruk uit de omliggende gebieden, de afgelopen jaren hebben we het gigantische aantal van 138 vossen bemachtigd, grotendeels met de lichtbak.' (*Geert van der Spoel*)

opgeschoond, maar ook tussendoor worden geknipt. 'Ik heb zelf ervaren dat als je in het voorjaar net voor de schouw klepelt, je heel veel weidevogels en fazanten/patrijzenjongen spaart. Dit jaar heb ik een slootkant één keer in de zomer geklepeld, de fazanten zitten dan verdekt in de slootkant. Het probleem is dat het Waterschap niet altijd accepteert dat de slootkant niet geklepeld is. Overleg daarom of het mogelijk is



Foto: SBNL

de taluds te laten verruigen onder de toezegging dat de waterafvoer van de sloot op orde blijft. Zeker in polders waar al weinig dekking is.' Overigens hebben de waterschappen een gedragscode afgesloten waarin staat dat er in principe geen maaierwerkzaamheden rond sloten worden uitgevoerd in de periode tussen 15 maart en 31 mei.

Als de verhoudingen tussen jager en boer goed zijn is er sprake van wederzijds begrip, waardoor er vaak meer mogelijkheden zijn dan je denkt (*D. Bakker*)

Onverwachte hoekjes

SBNL geeft bij monde van *Teun van der Vegt* aan dat biotoopverbetering in de vorm van fauna-akkers nauwelijks kans maakt als het de reguliere werkzaamheden in de weg zit. Men moet zoeken naar de onrendabele, vergeten hoekjes. Een aantal voorbeelden:

- Overhoekjes in de weiden/akkerlanden; kleine stukjes in hoeken van het land waar geen grondbewerking plaats kan vinden
- Lage stukken land: gezien de natte omstandigheden is het voor een landeigenaar vaak moeilijk deze gronden te bewerken en leveren ze vaak weinig op
- Schaduwrijke stukken: ook hier is de opbrengst van het land vaak veel minder en is de grondeigenaar vaak eerder bereid in te stemmen met de aanleg van een fauna-akker.
- Langs nieuw aangelegde singels/bosjes/houtwallen
- Langs watergangen: vaak is het Waterschap bereid bij te dragen aan een fauna-akker. De watergangen hebben immers ook deels een publieke functie, zeker nu er steeds meer wandelpaden over het schouwpad worden aangelegd
- Gemeenten: Ook gemeenten zijn vaak bereid om een stukje grond ter beschikking te stellen om een fauna-akker in te zaaien. Zeker wanneer er een bloemrijk mengsel wordt gezaaid dat op een zichtlocatie ligt. Zoek daarbij ook samenwerking met imkerverenigingen; zij zijn gebaat bij meer bloeiende planten.



Foto: Wim de Witte

'Het is raadzaam om binnen de WBE één persoon de kar te laten trekken. Vervolgens moet je zorgen dat men het aandurft om een jaar proef te draaien, zodat men er niet gelijk aan vast zit. De volgende stap is om alle WBE-leden tijdens de vergaderingen goed op de hoogte te houden. Met de partnerorganisaties onderhoud je contact met de buitendienstmedewerkers en je zorgt dat je al je afspraken na kan komen. Last but not least, geloof in je zaak en maak er een meerjarenplan van, je moet niet denken dat je het in een jaar op poten kan zetten.' (*Jos van Krijl*, coördinator biotoopverbetering WBE De Overlaat)

J.H.Eshuis, A. Klip, Peter Váhl en Christian Duchateau wijzen op de mogelijkheid om de grond onder hoogspanningsmasten in te planten ten behoeve van het wild. *Christian Duchateau* geeft aan dat de eigenaar en de grondgebruiker vaak geen bezwaar hebben tegen het aanplanten met bijvoorbeeld bosplantsoen. 'Verbazend om te zien wat hier kan ontstaan aan dekking (en voedsel) in een verder kaal winterlandschap.' Een andere suggestie van zijn kant is het inzaaien van de voerkuil en directe omgeving.



Foto: Meijco van Velzen

'Ik ben jager en agrariër met een bedrijf van 225 hectare. Ik doe aan biotoopverbetering met vier meter grasstroken langs waterafvoerende sloten en akkervogelranden. Hazen, fazanten en patrijzen hebben hier baat bij, je ziet de populatie van deze dieren toenemen. Boeren en jagers zouden samen potjes voor subsidie op kunnen zoeken voor dit soort beheer, niemand hoeft er financieel op achteruit te gaan.' (Wim de Witte)

Strategisch biotoop verbeteren

Martijn van Dooren komt met een goede tip om rust voor het wild te creëren in de randen van bosschages, een favoriet recreatiegebied van wandelaars, mountainbikers en hondenuitlaters. Vooral deze laatste groep recreanten kan zeer verstorend werken in het veld, vooral als de honden niet zijn aangeliend. Het toezicht op dit soort zaken in het buitengebied laat te wensen over, jagers kunnen echter op een subtiele manier preventief iets aan deze overlast doen. 'Wij hebben goede ervaring met sleedoorstruiken. De stekels zijn zo venijnig, dat er "geen hond" doorheen gaat. Ook als barrière om wandelaars, mountainbikers en gelegenhedsgebruikers van het buitengebied te weren uit percelen, zijn sleedoorstruiken helemaal top. Ze hoeven niet in specifieke rijtjes te worden gepland en kunnen op vrijwel elke ondergrond worden gezet. Langs een singel volstaat een beplanting van een halve tot een meter breed. Als barrière is twee tot drie meter voldoende.' Er kleven volgens Van Dooren nog meer voordelen aan sleedoorns. 'De bessen zijn voedzaam voor volwassen dieren en allerlei insecten houden zich op in de dichte struiken, dus is er voor jonge zangvogels en kuikens van fazanten en patrijzen volop dierlijk eiwit te vinden. Maar de aardigste bijkomstigheid van de sleedoorstruiken is dat u na de eerste vorst de overgebleven bessen kunt plukken, voor zelfgemaakte Sloe Gin.' Rini Smits (SBNL) maakt daarbij de volgende kanttekening: 'Sleedoorn vermeerderd zich onder andere via het wortelstelsel. De kans bestaat dat de plant de schouwpaden of de akkers opkruipt. En dan wordt het een stekelig en kostbaar karwei om het weg te krijgen en weg te houden.'



Foto: Vereniging Nederlands Cultuurlandschap



Foto: Dirk-Jan Polak

Rabarber

Dirk-Jan Polak wijst op de mogelijkheden om langs slootkanten rabarber te telen, een eetbaar gewas dat dankzij haar lange stelen veel dekking aan het wild biedt en onkruidgroei onderdrukt. 'Zolang ik mij kan herinneren broeden er in het voorjaar fazanten en eenden in. Het gewas groeit bijna overal, maar vooral langs slootkanten. Wanneer in de herfst het gewas geheel is afgestorven en de in de winter de vorst erover is geweest, loopt de plant vroeg in het voorjaar weer uit. Als de rabarber aan de zonkant in de sloot staat loopt het blad nog eerder uit, zo heb je dus al vroeg in het voorjaar (februari/maart) een behoorlijke dekking.' ■

Maak gebruik van kennis en ervaring van SBNL

In Nederland liggen enkele duizenden hectaren houtsingels, voor een groot deel met achterstallig onderhoud. Afzetten van deze beplanting zorgt voor jonge loten, dekking en voedsel. Het dikke hout wordt als brandhout afgevoerd, terwijl het dunne takhout op rillen wordt gelegd. Dit biedt schuil- en broedgelegenheid voor tal van kleine diersoorten, daar profiteert het wild van. Om de biodiversiteit te verbeteren kan men besdragende soorten bijplanten (zuidzijde). Soorten als lijsterbes, meidoorn, sleedoorn, kardinaalsmuts, Gelderse roos en rode kornoelje geven snel resultaat. En bij een kostprijs van € 0,25 - € 0,30/stuk kan men ieder jaar voor enkele tientjes de biotoop behoorlijk verbeteren.

Veel van deze singels zijn eigendom van Staatsbosbeheer. Al ruim 20 jaar heeft SBNL een bruikleenovereenkomst met SBB, waarin zij de singels in beheer krijgt en het beheer samen met vrijwilligers van de betreffende WBE's uitvoert. WBE's kunnen gebruik maken van de kennis en ervaring van SBNL bij de uitvoering van biotoopverbetering. In de praktijk blijkt dat het niet alleen jagers zijn die zagen, op tal van plaatsen helpen ook niet-jagers mee. Op die manier ontstaat er weer een breder draagvlak voor de activiteiten van de WBE.